

פרשת תרומה

הארון ובדיו וכפורת הכרובים

מאת הרב אלחנן סמט

- א. הארון - לב המשכן, מקום העדות וההתוועדות
ב. ייחודיה של פרשת הארון
ג. איסור הסרת הבדים מן הארון וטעמו
ד. מבנה פרשת הארון
ה. משמעות המבנה

א. הארון - לב המשכן, מקום העדות וההתוועדות

הרמב"ן מקדים לפרשות המשכן הקדמה ארוכה, ונביא חלק מדבריו:

כאשר דיבר ה' עם ישראל פנים בפנים עשרת הדיברות, וציווה אותם על ידי משה קצת מצוות, שהם כמו אבות למצוותיה של תורה, כאשר הנהיגו רבותינו עם הגרים שבאים להתייחד, וישראל קיבלו עליהם לעשות כל מה שיצווה על ידו של משה וכתר עמהם ברית על כל זה, מעתה הנה הם לו לעם והוא להם לא-לוהים כאשר התנה עמהם מתחילה... והנה הם קדושים ראויים שיהיה בהם מקדש להשרות שכינתו ביניהם, ולכן ציווה תחילה על דבר המשכן שיהיה לו בית בתוכם מקודש לשמו, **ושם ידבר עם משה ויצווה את בני ישראל. והנה עיקר החפץ הוא במשכן מקום מנוחת השכינה שהוא הארון**, כמו שאמר (כ"ה, כב): "ונועדתי לך שם ודברתי אתך מעל הכפרת [מבין שני הכרובים אשר על ארון העדת את כל אשר אצוה אותך אל בני ישראל]". **על כן הקדים הארון והכפורת בכאן, כי הוא המוקדם במעלה**... וסוד המשכן הוא שיהיה הכבוד אשר שכן על הר סיני שוכן עליו בנסתר... והיה במשכן תמיד עם ישראל הכבוד שנראה להם בהר סיני, ובבוא משה היה אליו הדיבור אשר נדבר לו בהר סיני.

בראש דבריו מסביר רמב"ן את זמנה של מצות בניית המשכן, אחרי פרשות יתרו-משפטים. התגלות ה' לישראל על הר סיני וקבלתם את עשרת הדיברות ואת המצוות שבפרשת משפטים נסתיימו בכריתת ברית בין ה' לישראל. ברית זו מתוארת בסופה של פרשת משפטים (כ"ד, א-ח). עתה נוצר יחס חדש בין ה' לישראל: "מעתה הנה הם לו לעם והוא להם לא-לוהים", ויחס זה בין בני הברית ראוי להתבטא בבניית "מקדש להשרות שכינתו ביניהם" כביטוי מתמשך לאותה ברית. אולם המשכן אינו ביטוי סטטי ליחס הברית הזה, אלא הוא המכשיר להמשכה והשלמתה של אותה ברית: ישראל אמנם נכנסו לברית כגרים שהודיעים "קצת מצוות שהם כמו אבות למצוותיה של תורה", אך הברית תושלם רק כשתינתן לישראל התורה כולה, שאותה קיבלו עליהם מראש ב"נעשה ונשמע". ואכן, פעמים אחדות נזכר כי תכלית עשיית המשכן היא לשמש מקום המשך ההתגלות למשה, לשם השלמת נתינת התורה:

כ"ה, כב **ונועדתי לך שם ודברתי אתך מעל הכפרת מבין שני הכרובים אשר על ארון העדת את כל אשר אצוה אותך אל בני ישראל.**

כ"ט, מב-מג **עלת תמיד לדרתיכם פתח אהל מועד לפני ה' אשר אועד לכם שמה לדבר אליך שם. ונעדתי שמה לבני ישראל ונקדש בכבדי.**

ל', ו **ונתת אתו (- את מזבח הקטורת) לפני הפרכת אשר על ארון העדת לפני הכפרת אשר על העדת אשר אועד לך שמה.**

שם לו... ונתת ממנה (- מן הקטורת) לפני העדת באהל מועד אשר אועד לך שמה. לאחר שנשלמה בניית המשכן, נזכרה התממשות דבר זה גם כן כמה פעמים (ויקרא א', א; במדבר ז', פט ועוד).

אף השם "אוהל מועד" החוזר פעמים רבות, אין משמעו אלא "אוהל ההתוועדות", האוהל שבו נועד ה' עם משה ומצווהו אל בני ישראל. רשב"ם פירש כך אף את המילה "מקדש" הבאה בראש פרשתנו (כ"ה, ח):

ועשו לי מקדש - לשון מועד, שאתקדש ואזדמן אליהם לדבר מתוכו, כדכתיב (כ"ט, מג) ונעדתי שמה לבני ישראל.

שים לב ללשון נופל על לשון בשלושה מן הפסוקים שהובאו למעלה:

כ"ה, כב **ונועדתי לך שם... מעל הכפרת... אשר על ארון העדת.**

ל', ו **לפני הכפרת אשר על העדת אשר אועד לך שמה.**

שם לו לפני העדת באהל מועד אשר אועד לך שמה. הארון מכונה "ארון העדות" משום שבתוכו הונחה "העדות אשר אתן אליך" (כ"ה, טז ושם כא). ופירש רשב"ם מהי העדות: "הלוחות, שהם עדות וברית בין הקב"ה לישראל, ולכך נקראו (דברים ט', ט) לוחות הברית".

ה"היוועדות" קשורה למקום ה"עדות": במקום שבו מונחת העדות לברית שכרת ה' עם ישראל, שם תהא ההתוועדות בין ה' למשה על מנת להשלים ברית זו. מכאן אנו מגיעים למסקנת דברי הרמב"ן, כי "סוד המשכן הוא שיהיה הכבוד אשר שכן על הר סיני שוכן עליו בנסתר... ובבוא משה היה אליו הדיבור אשר נדבר לו בהר סיני". בהר סיני נצטווה משה על בניית המשכן, בהר סיני "קראה משה" את תבנית המשכן וכליו, למרגלות הר סיני נבנה המשכן ונחנך, ובבוא עת ההליכה מהר סיני אל המדבר, נטלו עמם בני ישראל אל נודיהם את המשך ההתגלות, שראשיתה בהר, בדמות המשכן.

אם אכן זוהי תכלית המשכן, מובן כי הארון וכפורת הכרובים שעליו - מקום העדות ומקום ההתוועדות - הם לב לבו של המשכן ותמצית עניינו. ואכן כך כתב רמב"ן בדבריו שהובאו לעיל: "והנה עיקר החפץ הוא במשכן מקום מנוחת השכינה שהוא הארון". ואף רשב"ם כתב בפירושו לפסוק י: "בשביל הארון שהוא עיקר של יעשו לי מקדש הוצרך לעשות משכן". לא רק השם "אוהל מועד" מעיד על מרכזיות הארון במשכן כמקום ההתוועדות, אלא אף השם "משכן העדות", המופיע בראש פרשת פקודי (ל"ח, כא; ועוד פעמים אחדות בספר במדבר), שראב"ע בביאורו הארוך פירשו כך:

ופירש למה נקרא 'משכן' (- 'אלה פקודי המשכן - משכן העדות') בעבור הארון ששם לוחות העדות.

"אוהל מועד" ו"משכן העדות" הם אפוא שני שמות המציינים את שתי המטרות הקשורות זו בזו והמשלימות זו את זו שלהן נועד המשכן: להעיד על הברית שנכרתה, ולשמש מקום להתוועדות בין ה' לעמו בהמשך. שתי המטרות הללו קשורות בארון.

ב. ייחודיה של פרשת הארון

חשיבותו המכרעת של הארון במשכן באה לידי ביטוי בפרשה שהוקדשה למצוותו בכמה דרכים: 1. הוא הכלי הראשון שנצטוו על עשייתו, וכדברי רמב"ן: "הקדים הארון והכפורת בכאן, כי הוא המוקדם במעלה".

2. פרשת הארון, בת י"ג פסוקים, ארוכה מכל הפרשות המוקדשות לכלים האחרים של המשכן.

3. פתיחת הפרשה (כ"ה, י) "ועשו ארון עצי שטים" - היא בלשון רבים, וזו היא הפעם היחידה שבאה לשון רבים בציווי על כלי מכלי המשכן (וכבר בהמשכה של פרשת הארון נסוגה לשון הציווי אל היחיד "וצפית... ועשית... ויצקת...") וכך עד סוף הפרשה). המדרשים והפרשנים מצאו בכך רמזים שונים, וחלק מדבריהם נאסף בעיונה של נחמה ליבוביץ ע"ה 'הארון ובדיו' (עיונים חדשים בספר שמות עמ' 355-357).

4. הארון אינו כלי שרת - אין נעשית בו כל עבודה. בסיומן של הפרשות המצוות על בניית כלי מכלי המשכן מוזכרת בדרך כלל תכליתו: בסיום פרשת השולחן (כ"ה, כט) "ונתת על השלחן לחם פנים לפני תמיד"; לקראת סיום פרשת המנורה (שם לו) "והעלה את נרתיה והאיר אל עבר פניה". אולם תכלית הארון היא אחרת: "ואל הארן תתן את העדת אשר אתן אליך" (פסוק כא) - אין זו עבודה, אלא מעשה חד-פעמי ההופך את הארון ל"ארון העדות". אף "שימוש" הקבוע אינו בעבודת הכוהן אלא:

כב ונועדתי לך שם ודברתי אתך מעל הכפרת...

5. הארון הוא אחד מארבעה כלים במשכן שיש להם בדים לנשיאה. בנוסף אליו, ישנם בדי נשיאה גם לשולחן ולשני המזבחות. אולם הוא היחיד מביניהם שנאמר על בדיו: טו בטבעת הארן יהיו הבדים לא יסרו ממנו.

ג. איסור הסרת הבדים מן הארון וטעמו

פסוק זה "בטבעת הארן יהיו הבדים, לא יסרו ממנו" נתפרש על ידי חז"ל כלאו:

אמר רבי אלעזר: ...המסיר בדי ארון - לוקה (יומא ע"ב ע"א).

לאו זה מנאוהו מוני המצוות, והרמב"ם פסק זאת בהלכות כלי המקדש פ"ב הי"ג.

האם פירוש הפסוק על פי הפשט מחייב מסקנה זו? כבר בסוגיית התלמוד אנו מוצאים שיש מי שמתקיף את דברי ר' אלעזר:

מתקיף לה רב אחא בר יעקב: ודלמא כי קאמר רחמנא הדקינהו ועבדינהו שפיר כדי שלא יסורו (- ושמא מה שאמרה התורה הוא: הדק אותם ועשה אותם היטב - את הבדים בתוך הטבעות - כדי שלא

יסורו).

ואף החזקוני פירש כך :

ולפי הפשט, הבדים עומדים בדוחק בטבעות, שכשיהיו נושאים את הארון ויעלו הרים וירדו בקעות לא ירד הארון על כנפי נושאי.

הסוגיה בתלמוד דוחה פירוש זה מטעם לשוני :

מי כתב 'שלא יסורו'? (האם כתוב 'שלא יסורו').

דהיינו : המשפט "לא יסרו ממנו" הוא משפט עצמאי המבטא שלילה, ואינו נראה כתכלית מה שנאמר לפניו או כהסבר לו.

נוסיף ונאמר : אם צודק פירוש החזקוני, במה נשתנה הארון משאר הכלים הנישאים באמצעות בדים, שבהם לא נאמרה הדרישה להדק את הטבעות סביב הבדים? האם בהם אין חשש שכאשר יעלו הרים וירדו בקעות ירדו הכלים הללו על כתפי נושאייהם?

לחזקוני פירוש נוסף המפקיע את פסוקנו מהיותו איסור :

דבר אחר : 'לא יסורו ממנו' לפי הפשט אין צורך בבדים אלו להסירם, כי אין בהם שום טירוד ודוחק

בהם, לפי שהם בקודש הקודשים שאין יוצא ונכנס בו רק כוהן גדול... ביום אחד בשנה. אבל במזבח הנחושת הנתון בחצר, שהכול נכנסין ויוצאין בו, אם יהיו הטבעות (צ"ל: הבדים) תדיר בו יהיו טרודין ודוחקין הנכנסים והיוצאין. לפיכך אין צריך שיהיו שם אלא בשעת המסעות, כדכתיב (כ"ז, ז) "והיו הבדים על שתי צלעת המזבח בשאת אתו".

אולם על כך יש לשאול : אם אין זה איסור להסיר את הבדים מטבעות הארון, מדוע מאריכה התורה ואומרת דבר שהוא מובן מאליו, ש"אין צורך" להסיר את בדיו?

חזרנו אפוא אל דברי ר' אלעזר, ואל ההלכה הפסוקה כי המסיר את בדי הארון לוקה, משום שזהו לאו של תורה.

מהו טעמו של לאו זה? גם כאן (כמו בפתיחת פרשת הארון בלשון רבים "ועשו") מצאו הפרשנים רמזים שונים, וחלק מדבריהם נאספו בעיונה של נחמה ליבוביץ שצוין לעיל (עמ' 358-360). אולם את טעמו של האיסור על פי הפשט יש ללמוד מדברי הרמב"ם, המפרט בדבריו בהלכות כלי המקדש (פ"ב הלכות יב-יג) שתי מצוות הקשורות בסדר נשיאת הארון :

בעת שמוליכין את הארון ממקום למקום אין מוליכין אותו לא על הבהמה ולא על העגלות, אלא מצווה לנטלו על הכתף. ולפי ששכח דוד ונשא על העגלה נפרץ פרץ בעוזה. אלא מצווה לנשא על הכתף שנאמר (במדבר ז', ט) 'כי עבדת הקדש עליהם, בכתף ישאו'. כשנושאים אותו על הכתף, נושאים פנים כנגד פנים, ואחוריהם לחוץ ופניהם לפנים.

ונזהרים שלא יישמטו הבדים מן הטבעות, שהמסיר אחד מן הבדים מן הטבעות לוקה, שנאמר : 'בטבעת הארץ יהיו הבדים לא יסרו ממנו'.

מצווה זו לשאת את הארון על הכתף דווקא, מבוארת בספר דהיי"א ט"ו, יג-טו, בסיפור העלאת הארון לירושלים. לאחר כישלון ההעלאה הראשונה בעגלה, אומר דוד ללוויים שיעלו הם את הארון :

כי למבראשונה לא אתם, פרץ ה' א-להינו בנו כי לא דרשנהו כמשפט.

ואז נאמר :

וישאו בני הלויים את ארון הא-להים כאשר צוה משה כדבר ה' בכתפם במטות עליהם.

במסכת סוטה דף ל"ה ע"א אומר רבא כי דוד נכשל "בדבר שאפילו תינוקות של בית רבן יודעין אותו, דכתיב 'ולבני קהת לא נתן כי עבדת הקדש עליהם וגו', והוא הביאו בעגלה".

האם יש קשר בין מצוות העשה של נשיאת הארון בכתף לבין מצוות הלא-תעשה שלא להסיר את הבדים ממנו? נראה שאכן שתי המצוות קשורות זו בזו : **האיסור להסיר את הבדים נועד למנוע שכחה של חובת הנשיאה של הארון בכתף**, והרי הוא כגדר למצוות העשה "בכתף ישאו". הימצאות

הבדים בטבעות כל שעה מהווה תזכורת לכך שאת הארון יש לשאת אך ורק באמצעות בדיו.

אין זה מקרה יחיד שבו תפקידה של מצוות לא-תעשה הוא לשמש גדר וסייג למצווה אחרת (ובכך ישנה הוראה של התורה לחכמים להמשיך ולעשות סייג לתורה). הבה נדגים זאת : איסור בל יראה

ובל ימצא חמץ בפסח הוא גדר לאיסור החמור של אכילתו ; איסור עשיית פסל ותמונה הוא גדר לאיסור עבודה זרה ; איסור הנזיר באכילת ענבים הוא גדר לאיסור שתיית יין החל עליו. וכמובן ניתן

למצוא דוגמות נוספות.

קשר זה בין שתי המצוות מיישב דבר שנתקשו בו אחדים ממפרשי הרמב"ם : הכתוב "עבדת הקדש עליהם, בכתף ישאו" מתייחס לכאורה לעבודת הקהתים לשאת את כל כלי המשכן, כנאמר במדבר ג', לא "ומשמרתם הארץ והשלחן והמנרה והמזבחת וכלי הקדש אשר ישרתו בהם", ודרך נשיאתם של כלים אלו, באמצעות בדים ומוט, מתוארת בפרק ד' פסוקים ד-כ. מסיבה זו לא ניתנו להם כלל עגלות. מדוע אפוא צמצם הרמב"ם את תחולתה של מצוות הנשיאה בכתף רק ביחס לארון? התשובה לכך היא שרק על הארון, מבין כל הכלים שעליהם מופקדים הקהתים, חל איסור הסרת הבדים. והאיסור, שהוא גדר למצוות הנשיאה בכתף, מגלה כי רק בארון קיימת מצוות עשה של נשיאה בכתף.

מעשה יש לומר כי גם **לשונו** של הפסוק **"עבדת הקדש"** עליהם בכתף ישאו" מתייחסת לארון בלבד. כמה פעמים בספר במדבר נזכר "הקודש" ביחס לעבודת הקהתים, ובמקומות אלו פירש ראב"ע בדרך כלל כי הכוונה לארון. במדבר ג', כח קרויים הקהתים "שמרי משמרת הקדש", ופירש ראב"ע: "הוא הארון. ונקרא קודש, כנגד המשכן". בפרק ד' פסוק ד שם נאמר: "זאת עבדת בני קהת באהל מועד **קדש הקדשים**", ושוב פירש ראב"ע: "קדש הקדשים - הוא הארון". בפרק י' פסוק כ"א שם נאמר: "ונסעו הקהתים נשאי **המקדש**, והקימו את המשכן עד באם", ופירש ראב"ע: "נשאי המקדש - הוא הארון, והקימו הגרשונים והמררים את המשכן עד בוא הקהתים, ויכניסו מיד הארון אל מקומו". על פי דבריו המפורשים של ראב"ע נוכל ללמוד גם במקום שלא פירש: בפרק ד' פסוק טו נאמר: "וכלה אהרן ובניו לכסות את **הקדש** ואת כל **כלי הקדש**", ומסתבר כי ראב"ע יפרש (שלא כרש"י) כי "הקדש" - זה הארון, ו"כלי הקדש" הם שאר כלי המשכן. ואף את הפסוק (ז', ט) **"עבדת הקדש"** עליהם בכתף ישאו" - מסתבר שראב"ע יפרש **"עבודת הארון עליהם"**.

נראה אפוא כי הנשיאה בכתף היא חובה של מצוות עשה רק ביחס לארון, ואילו שאר הכלים נישאים בכתף מכוח היותם "כלי הקדש" - כלים נספחים לארון. מעשה אין לדון על טעמו של איסור הסרת הבדים מטבעות הארון בנפרד מטעמה של חובת הנשיאה של הארון על הכתף באמצעות בדיו: לשתי המצוות הללו טעם משותף, וטעם זה גלוי הוא לעין: נשיאה על הכתף, מתוך יחס ישיר של האדם כלפי הארון הנישא על כתפיו, מבטאת השתעבדות האדם לארון ולמה שמסומל בו, נתינת כבוד מרבית. כלי שבדיו קבועים בו ואינם מוסרים ממנו בשום אופן, מכריז בעצם הופעתו כך על היותו נישא בכתף. נוכל להתקדם עתה צעד נוסף ולהציע: הבדים, שאינם מחוברים חיבור גמור לארון, אך דבקים בו ללא כל רשות של היפרדות ממנו, מסמלים את היחס האנושי הראוי כלפי "יושב הכרובים" שארון העדות מייצגו: היצמדות ללא פשרה, נשיאה בעולו, הבעת הערצה כלפיו, השתעבדות לו ולמצוותיו.

ד. מבנה פרשת הארון

האם גם לפרשה בעלת אופי טכני כמו פרשת מצוות בניית הארון שאנו עוסקים בה יכול להיות מבנה ספרותי משוכלל? בלא להתחייב על פרשות אחרות העוסקות במלאכת המשכן, ברצוננו לענות בחיוב על שאלתנו.

לפרשת הארון ייחוד נוסף על אלה שהצבענו עליהם לעיל (בסעיף ב): פרשה כפולה היא. בחלקה הראשון ציווי על עשיית הארון ואביזריו (הטבעות והבדים), ואילו בחלקה השני ציווי על עשיית הכפורת ואביזריה (הכרובים). הפסוק האחרון, פסוק כב, חותם את שני הציוויים בציון תכליתם המשותפת של הארון והכפורת "ונועדתי לך שם...". מחמת כפילות זו בפרשת הארון, ישנם הסבורים כי הארון והכפורת שני כלים הם, שמחמת קישורם זה לזה במציאות נכתבו גם ציווייהם בפרשה אחת בשכנות. ניתוח המבנה של פרשת הארון יגלה את הזיקה בין שני חלקיה - בין שני חלקיו של הארון. כמו סיפורים אחדים שעסקנו בהם בעיונינו בעבר, אף פרשת הארון נחצית לשתי מחציות הניצבות זו מול זו בהקבלה ישרה. נציב כאן את טבלת המבנה של הפרשה:

א הארון ובדיו (י-טז) ב הכפורת והכרובים (יז-כא)

עיקר הכלי ומידותיו (י) **ועשו** ארון עצי שטים... (יא) וצפית אתו זהב טהור. (י) אמתים וחצי ארכו ואמה וחצי רחבו... (יז) **ועשית** כפרת זהב טהור אמתים וחצי ארכה ואמה וחצי רחבה. התוספת לכלי (יג) **ועשית** בדי עצי שטים וצפית אתם זהב. (יד) והבאת את הבדים בטבעת על צלעת הארון... (טו) בטבעת הארון יהיו הבדים לא יסרו ממנו. (יח) **ועשית** שנים כרבים זהב... (יט) ועשה כרוב אחד מקצה מזה וכרוב אחד מקצה מזה מן הכפרת תעשו את הכרבים... (כ) אל הכפרת יהיו פני הכרבים. נתינת העדות (טז) ונתת אל הארון את העדת אשר אתן אליך. (כא) ואל הארון תתן את העדת אשר אתן אליך.

תכלית הכלי השלם (כב) ונועדתי לך שם ודברתי אתך מעל הכפרת מבין שני הכרבים אשר על ארון העדת את כל אשר אצוה אותך אל בני ישראל. הבה נדון בהקבלות, ונעשה זאת מן הסוף אל ההתחלה:

נתינת העדות: רש"י בפירושו לפסוק כא בד"ה ואל הארון תתן את העדת תמה: "לא ידעתי למה נכפל, שהרי כבר נאמר (בפסוק טז) 'ונתת אל הארון את העדת'". תשובות אחדות ניתנו בדברי הפרשנים, אולם טבלת המבנה עונה תשובה ברורה: לוחות העדות הנתונים בארון מצויים בזיקה אל שני חלקיו: הן אל חלקו התחתון, המשמש להם ככלי קיבול, והן אל חלקו העליון - הכפורת - המשמש להם ככיסוי (וזה משמעות השורש כפ"ר). לפיכך, מסתיים כל ציווי משני הציוויים בציון תכליתו - לשמש כלי לעדות.

הבדים והכרובים: עוד מלמדת אותנו טבלת המבנה כי קיימת הקבלה בין בדי הארון לבין הכרובים שעל הכפורת. היחס ביניהם דומה ליחס שבין הארון לכפורת: הבדים שניים הם, ועשויים עצי שטים

מצופים זהב, והכרובים אף הם שניים ועשויים זהב; הבדים מצויים על שתי צלעות הארון, והכרובים מצויים על שני קצות הכפורת; הבדים צמודים לארון בתוך הטבעות ולא יסורו ממנו, והכרובים מהווים חלק מן הכפורת ועשויים ממנה מעשה מקשה. להשלמת הקבלה זו בין הבדים לבין הכרובים נביא את דברי הרמב"ם המתאר את דרך נשיאת הארון באמצעות בדיו על הכתף (הדברים במלואם הובאו בסעיף ג לעיל):

כשנושאים אותו על הכתף נושאים פנים כנגד פנים ואחוריהם לחוץ ופניהם לפנים.

ברור שיש כאן השפעת תיאור הכרובים:

כא ופניהם איש אל אחיו (- פנים כנגד פנים)

אל הכפרת יהיו פני הכרובים (- פניהם לפנים).

הארון והכפורת: לסיום הדיון בהקבלות שבין המחציות נציין את המידות שניתנו הן לאורכו ולרוחבו של הארון והן לאורכה ולרוחבה של הכפורת, שהן אותן מידות. ולכאורה מידות הכפורת מיותרות. מעצם הגדרתה ככפורת (=מכסה) לארון (=לתיבה), מסתבר שמידותיה יהיו כמידותיו. תפקידה של חזרה זו הוא כתפקידה של החזרה על נתינת העדות בסיומה של כל מחצית: להביע שוויון ערך וחשיבות. אין הכפורת רק מכסה לארון, אלא חלק מן המכלול שיש בו חשיבות בפני עצמו, ועל כן ראוי לחזור על מידותיו העצמיות.

ה. משמעות המבנה

האם ישנה משמעות רעיונית למבנה פרשת הארון ולהקבלת מחציותיה כפי שנוכחנו בהם? נדמה שעל בסיס כל מה שנאמר בעיון זה מראשיתו נוכל לענות תשובה חיובית על שאלה זו.

הארון הוא "ארון העדות" משום שבו נתונים "הלוחות שהם עדות וברית בין הקב"ה לישראל" (רשב"ם), והארון הוא מקום ההתוועדות בין ה' למשה לשם המשכה והשלמתה של ברית סיני.

יסודה של הברית בין ה' לעמו הוא בזיקה ההדדית ביניהם: "מעתה הנה הם לו לעם והוא להם

לא-לוהים... ראויים שיהיה בהם מקדש להשרות שכינתו ביניהם" (רמב"ן). במוקדה של ברית זו,

היוצרת קישור וחיבור בין שני הצדדים כורתי הברית - ה' וישראל - נמצאת "העדות" - לוחות הברית המעידים על ברית סיני ועל תוכנה. התגלות ה' לעמו בקול גדול אשר לא יסף רשומה מעתה על לוחות האבן הכתובים במכתב א-לוהים החרות על הלוחות.

מסתבר שארון העדות כמכלול שלם נועד לבטא אותה זיקה הדדית של ברית בין ה' לעמו סביב

"העדות" המצויה בלב אותו מכלול.

חלקו התחתון של הארון מציין את הצד האנושי בברית - את ישראל. ברית סיני החלה מנכונותם של ישראל להיכנס בברית ולקבל עליהם את מצוותיו של ה' (שמות י"ט, ה-ח). אף הארון כמבטא ברית

זו, ראשית עשייתו היא בחלקו התחתון, שתכליתו לשמש כלי קיבול ללוחות העדות - להתגלות ה' ולמצוותיו, המצויות במוקד הברית שבין ה' לעמו.

"כי האדם עץ השדה" - הצד האנושי בברית מגולם ב"ארון עצי שטים", עצים שהיו נטועים בקרקע. אולם הברית עם ה' מאצילה על הצד האנושי מן ההוד הא-לוהי, ועל כן "וצפית אתו זהב טהור".

הבדים הקבועים בארון (העשויים אף הם עצי שטים מצופים זהב), אשר "לא יסרו ממנו", מייצגים את נשיאתו המתמדת על כתפי האדם, המטה שכמו לעול הברית, ומבטא בדרך הנשיאה הזו את

הערצתו ל"יושב הכרובים" המתגלה מביניהם אל האדם. אם אמרנו כי חלקו התחתון של הארון מייצג את "ישראל" העם, כחטיבה אחת שהיא בת ברית לא-לוהים, מייצגים הבדים את האדם

הקונקרטי מישראל, שבכל דור דבק בנשיאת הארון על כתפיו.

חלקו העליון של הארון - הכפורת - מציין את הצד הא-לוהי בברית. הכפורת משמשת כיסא סמלי

לא-ל הבלתי נראה, ועל כן היא עשויה זהב טהור. "מעל הכפורת" נועד ה' אל משה, והתגלותו מלווה בשני הכרובים - "מבין שני הכרובים". הכרובים פורשי הכנפיים למעלה, מייצגים אפוא מלאכי מעלה

המלווים תדיר את ה' המתגלה לאדם.

כשם שתפקיד ארון עצי השטים הוא לשמש כלי קיבול ל"עדות" - ללוחות, כך תפקיד הכפורת הוא

לכסות ולהגן על אותה "עדות" מלמעלה. העדות היא הקושרת את שני חלקי הארון - את שני צדדי הברית, את הצד האנושי ואת הצד הא-לוהי.

וכשם שתפקידם של הכרובים-המלאכים תפקיד כפול הוא: הוא ללוות את ההתגלות הא-לוהית

הבאה מביניהם, ולסוכך בכנפיהם על הכפורת המכסה את העדות (פסוק כ), כך אף תפקידם של נושאי הארון על כתפיהם באמצעות הבדים (המצויים מתחת לכנפי הכרובים הפרושות) הוא כפול: ללוות את

התגלות ה' היוצא לפני עמו בעת נשיאת הארון, ולשאת בעול העדות המצויה בתוך הארון הנישא על כתפיהם. וכבר הראינו בסעיף הקודם את ההקבלה בין תיאור נשיאת הארון על ידי נושאו בדברי

הרמב"ם לתיאורם של הכרובים בלשון הכתוב.

כשם שהכרובים הם חלק בלתי-נפרד מן הכפורת, כך הבדים הם חלק בלתי-נפרד מן הארון שתחתיה. אלא שבכל זאת קיים הבדל ביניהם: הכרובים עשויים מקשה אחת עם הכפורת "מן הכפרת תעשו את הכרובים" - הפרדתם ממנה בלתי-אפשרית. אולם הבדים מושחלים בטבעות הארון, והם חפצים בפני עצמם שאינם מחוברים חיבור אורגני לארון. מבחינה טכנית ניתן להפרידם ממנו. היצמדותם לארון היא מכוח מצוות לא-תעשה - "לא יסרו ממנו". לפנינו תמצית ההבדל שבין המלאכים אשר "רגליהם רגל ישרה" (יחזקאל א', ז) ואינם בעלי בחירה, לבין האדם שדבקו בה' ובעול בריתו ומצוותיו היא מצווה עליו, וקיומה תלוי בבחירתו.

למרות ההבדלים בין שני חלקי הארון - שני צדדי הברית, הבדלים שהם מחויבי המציאות מפני שזוהי ברית בין א-לוהים ואדם, הכול בפרשת הארון אומר הדדיות: המידות של הארון שהן הן מידותיה של הכפורת; ההקבלה בין הבדים לבין הכרובים; המבנה הספרותי הכללי של הפרשה החצויה לשתים מחציות מקבילות זו לזו, ובעיקר נתינת העדות החוזרת בסופה של כל מחצית. בעת שהוקם המשכן באחד לחודש הראשון בשנה השנית, החל הארון למלא את ייעודו, וכך היה סדר הפעולות שהפכוהו לביטוי ממשי של הברית:

- מ', כ (1) ויקח ויתן את העדות אל הארון
- (2) וישם את הבדים על הארון
- (3) ויתן את הכפרת על הארון מלמעלה.

כדי להרשם יש לשלוח בקשה לכתובת

MAJORDOMO@ETZION.ORG.IL

עם התוכן:

. GET YHE-TEST H-SUBSCRIBE

קיימת גם מערכת שיעורים באנגלית. כדי לקבל רשימת השיעורים, יש לשלוח בקשה לכתובת:

LISTS@VBM-TORAH.ORG

עם התוכן:

.GET YHE-ABOUT COURSES

בשאלות אפשר לפנות למשרד הישיבה 02-9931-456 ולבקש את משרד האינטרנט, או לכתוב לכתובת

YHE@JER1.CO.IL

כל הזכויות שמורות 2000 לישיבת הר עציון ולרב אלחנן סמט.